

Dagboksanteckningar från SE-SAM:s resa "I utvandrarnas spår" den 10-19 september 2009

September

- 10 to** Vi landade i Chicago vid lunchtid och möttes av svenskamerikanen Donald Alm, Han talade flytande svenska och engelska och skulle sedermera följa med oss under hela vår vidare färd i USA. Vädret var strålande med klar himmel och en temperatur på ca 25 grader. Detta väder skulle vi gynnas av under hela vår vistelse i USA. Declan O'Brien, som skulle vara vår chaufför hela vägen till slutmålet, förde oss nu in till vårt hotell Red Roof Inn, ett tredjeklasshotell vid 162 E. Ontario Street. Bussen var bekväm och rymlig och var prydd på utsidan med Minnesotas "statsfågel" svartnäbbad islom (*Gavia immer*, eng. Common Loon) och dess "statsblomma" guckuskon (*Cypripedium reginae*, eng. Showy Yellow Lady's Slipper). Resten av dagen tillbragte var och en av oss efter eget gottfinnande. Underrättelse kom från Dag Florén, att besättningen med Christer Fuglesang tvingades uppskjuta sin landning i Florida efter besöket på ISS (den internationella rymdstationen) på grund av dåligt väder.
- 11 fr** September eleventh firas med en tyst minut i USA, även om inte vi just märkte mycket av detta. Frukost serverades inte på hotellet utan på ett ställe med namnet West Egg något block längre ner på gatan mot avlämnande av frukostkupong. Vid ½ 9-tiden höll vår reseledare, tidigare Linjeflygkaptenen Carl-Werner Pettersson en genomgång, och sedan gjorde vi en sightseeingtur runt stadscentrum i vår buss. Vid 14-tiden samlades vi för lunch på Simon's (Lundbergs) Tavern 5210 N. Clark St. i Andersonville. En ung svensk guide med namnet Jan var också med oss på den här turen. Därefter besökte vi Swedish American Museum mittöver gatan (5211 N. Clark St.), och vidare North Park Theological Seminary 3225 West Foster Avenue. I den sena eftermiddagen kunde man ta en promenad i det sköna solskenet till Millennium Park med dess utställning av offentlig konst. Parken öppnades den 16 juli 2004. Man kunde också besöka John Hancock Center 875 North Michigan Avenue och få en imponerande utsikt från 94:e våningen. J. Hancock Center färdigställdes 1969 och var då världens högsta byggnad utanför New York city. Den har 100 våningar.
- 12 lö** Avresa klockan 0830. Carl-Werner berättade under färden bl.a. om Erik Jansson (även kallad Vetemjöls-Jesus"), Gustav Unonius, Hans Mattsson och Ulf Beijbom och om de övriga svenska pionjärerna i USA. Vädret blev lite dimmigt i början men klarande upp så småningom. Vi for på Interstate 80 västerut över prärien förbi gigantiska fält av majs och soja. Vi passerade Galva, som har sitt namn efter Gävle. Där

stannade förr tåget för passagerare, som kom från eller skulle färdas till Bishop Hill. Klockan 1115 kom vi till Bishop Hill. Där bodde enligt folkräkningen år 2000 endast 125 personer. Först besökte vi samfällt Bishop Hill Museum, där bland annat fanns en stor samling målningar av den naivistiske folklivsmålaren Olof Krans, född Olof Ersson (1838-1916). I dag högtidlighölls här Old Settlers' day. Bland annat firades detta med en "traktorparad" med fordon av olika ålder och märke, och tal hölls i parken. Vi hade gott om tid att vandra runt på området, och det fanns mycket att se. Avresa från Bishop Hill skedde klockan 16. Nu fortsatte vi till Geneseo, där vi tog in på Amerihost Inn i utkanten av staden. Den har 6480 invånare. Sedan samlades vi klockan 19 för middag, som vi åt på Peas Grill på gångavstånd därifrån. Det rekommenderade ölet var Sam(uel) Adams. Det serverades sallad med friterad gös och med glass som efterrätt. Bengt Olow bjöd inledningsvis på Kir, och vi satt vid två långbord.

- 13 sö** Pick up klockan 0830. Vädret var som vanligt klart och vackert. Vi fortsatte nu vår färd i nordvästlig riktning förbi oändliga sojafält och anlände vid niotiden till Andover, "Svensk-Amerikas vagg", där vi först besökte Jenny Linds kapell. Detta kapell är ett minnesmärke över de svenska nybyggare, som kom till Amerika 1849 och bildade en gren av den svenska lutherska kyrkan under ledning av Lars Paul Esbjörn (1808-70). Han utvandrade 1849 till USA. Där organiserade han de svenska utvandrarnas kyrkoliv och tog aktiv del, när Augustanasynoden bildades 1860. Han blev senare förste president i Augustana College men återvände 1864 till Sverige för att tillträda en kyrkoherdetjänst i Östervåla.
- I kapellets källarvåning fanns ett museum. Där kunde vi också lyssna till ett inspelat tal, hållet av Conrad Bergendorff (1895-1997), president emeritus i Augustana College. Vi samlades sedan i församlingskyrkan, där gudstjänst ägde rum klockan 1030. Pastor Al Beck var officiant. Liturgin tycks i stora drag motsvara den svenska gudstjänstordningen med psalmsång, textläsning, bön och predikan. Enligt traditionen i Andover läses dock evangelietexten först på svenska, om det låter sig göra av någon deltagare i en besökande grupp, en uppgift, som jag tog på mig. Texten var tagen ur Markusevangeliets åttonde kapitel, verserna 27 till och med 38. En äldre bibelversion hade valts med bland annat plurala verbformer, vilket förstås gjorde texten mer högtidlig, men förhoppningsvis därför inte mer svårförstådd för våra svensk-amerikanska vänner. Vi lämnade Andover med många vackra minnen bakom oss och fortsatte resan till Rock Falls, där vi åt lunch klockan 13. Vi kom till Rockford vid 15-tiden. Rockford är vänort till Borgholm på Öland. Vårt mål var här Erlandermuseum, som upprättats i samarbete med Swedish Historical Society. John Erlander var född i Slätthög i Småland år 1826 och kom till USA 1854. Han var skraddare till yrket och kom året senare till Rockford. Han avancerade sedan och engagerade sig både kyrkligt, socialt och finansiellt i samhället. Från museet begav vi oss sedan till Rockford First Lutheran Church, där Carl-Werner presenterade kyrkans altardekoration, som han fått i "arv" efter sin släkting P.A. Peterson. Dagen närmade sig sitt slut, och vi fortsatte till vårt övernattningsställe Holiday Inn på East State Street i östra kanten av staden. Standarden på våra härbärgen hade stigit, och här tyckte jag, att vi bodde riktigt flott. Vi åt liksom i går gemensam middag, i kväll på The Machine Shed också på East State Street. På grund av den täta trafiken utanför hotellet var vi dock tvungna att ta vår buss för att komma dit och därifrån. Huvudrätten bestod av kyckling samt en fläskanrättning jämte kroppkakor för den som ville pröva på. Men dessa senare var enligt mångas mening ingen höjdare. – Det är inte alltid så lätt att vara till lags. Ovidius skrev en gång:

Ut desint vires
Tamen est laudanda voluntas

*(Även om krafterna tröt,
var ändå viljan berömvärd)*

- 14 må** Avresa 0730. Frukost på Stockholm Inn. Barbara och John talade om Sveriges betydelse för Rockford och utbytet mellan de två staterna. Efter frukosten satte vi oss i bussen, och på den sedvanliga frågan ”Är vi klara?” kom den sedvanliga och samfälliga svaret ”Jajamensan, fattas bara!”. Vi passerade bland annat Scandinavian Cemetery, den största kyrkogården i Rockford. Vi stannade dock inte till där utan fortsatte vidare till Midway Village Museum i östra delen av staden. Här fanns mycket att se. Anläggningen var som ett jättelikt hembygdsmuseum med föremål från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal: jordbruksmaskiner, sparkar, cyklar, räknemaskiner, symaskiner och möbler fanns där att beskåda. Dessutom kunde man besöka ett näpet dockmuseum och vidare hade det byggts upp en grupp gamla byggnader från förr. Vad som i museet förstås tilldrog sig speciell uppmärksamhet hos oss gamla flygare var svenskättlingen översten Bert Hassells flygplan SMI Stinson-Detroit, med vilket han försökte starta en flyglinje från Chicago till Europa 1928 men dock misslyckades. Han kom inte längre än till Grönland, där han måste nödlanda. Vi fortsatte resan norrut, och efter ca 20 miles passerade vi gränsen mellan Illinois och Wisconsin. Lunchen intogs vid ½ 1-tiden hos Culvers nära Edgerton. Färden gick mot nordväst, medan lätta skyar då och då förgäves försökte skymma solen. Vi passerade Madison och befann oss rakt väster om Mildwaukee vid Michigan-sjön. Så småningom kom vi fram till Wisconsin Dells, en av många exponenter för ”landet med de obegränsade omöjligheterna”. Där passerade vi förbi ett antal synnerligen bisarra byggnader, som väl knappast kan fungera som annat än arkitektoniska konstverk. Näväl, vi nådde till sist vårt mål: Paul Bunyan, och där smakade det gott med kaffe och en ”donut”. Paul Bunyan är en mytisk skogsarbetare, som uppträder i de amerikanska folksagorna. Han påstås vara en skicklig och storväxt yrkesman, och han var en populär sagofigur under 1800-talet i Canada, Michigan, Wisconsin och Minnesota. Vi var framme i La Crosse vid halv femtiden och checkade in på Days Inn. Här kunde man, om man ville, ta en simtur i hotellets inomhusbassäng, som hade en vattentemperatur på säkert 30 grader. Vi sjutiden på kvällen stod vi samlade på North Bay Marina, och strax därefter satt vi ombord på flodbåten Island Girl, som styrde ut på Mississippi, Vattnets fader, medan mörkret sänkte sig. Steg gjorde däremot stämningen ombord, allteftersom den goda maten (kyckling och fläskanrättning) svaldes ner med vin och öl. Det lokala ölet Glarus smakade enligt somliga lite tunt, så Samuel Adams var ett bättre alternativ. Många lyckliga och glada ansikten förevigades med hjälp av datateknik under ackompanjemang av skratt och glam.
- 15 ti** Morgonen var för en gångs skull mulen, men vädret klarnade upp så småningom under dagen, och vädret blev lika vackert, soligt och skönt som tidigare. Terrängen hade blivit mer kuperad, de oändliga slätterna med soja- och majsodlingar hade börjat alterneras med berg och backar, skog och lövdungar. I bussen lyssnade vi till inspelningar av tal, hållna dels av Vilhelm Moberg, dels av Astrid Lindgren, tal, som var både humoristiska och intressanta. Det berättades bland annat om den tidiga svenska emigranten Andrew Petersons (död 1898) dagböcker, som hade betytt så mycket för Vilhelm Mobergs egen emigrantforskning. Vi färdades på västra sidan av Mississippi, efter det att vi lämnat La Crosse och vi har kommit in i Minnesota, ”Land of 10,000 Lakes”. Från och med nu skulle vi förbli i Minnesota till bussresans slut. Klockan 1025 var vi framme i Vasa, där Erik Norelius (1833-1916) levde, verkade och slutade sina dagar. Där besåg vi kyrkan och museet. Att på

gravmonumenten nästan bara fanns svenska namn, var kanske inte att förundra sig över. Vasa hette från 1853 Mattson's Settlement efter dess förste bebyggare Hans Mattson. Denne har bl.a. skrivit en bok med namnet Minnen, som ingår i den rekommenderade litteraturen för den här resan. Boken finns utlagd på nätet med webbadressen <http://runeberg.org/minnen/>. Mattson's Settlement bytte år 1856 sitt namn till Vasa, detta till minne av Sveriges förste kung av Vasaätten, Gustav I. Klockan 1145 anlände vi till Cannon Falls, där lunch intogs på ett ställe med namnet Sabroso, vilket betyder "läcker, smaklig". Där serverades tacos och burgers. Om dessa anrättningar gjorde rättvisa åt namnet på stället, det låter jag vara osagt. Den anstormning, som orsakades av vår ankomst, föranledde emellertid, att åtminstone några föredrog "torpet mittemot" för att inta sin lunch på. Mitt fotoarkiv vittnar därom. Därefter fortsatte vi till Saint Paul, Minnesotas huvudstad, och stannade till vid dess Capitoli-um. Det byggdes 1896-1905 med Sankt Peterskyrkan i Rom som förebild. Vi besökte bland annat guvernörens mottagningsrum med dess påkostade och vackra dekorationer i trä. Där fanns även en målning, som framställde fader Louis Hennepin vid sin upptäckt av Saint Anthony Falls på den plats, där nu staden ligger. Saint Anthony Falls är Mississippis enda vattenfall. Fader Hennepin upptäckte också Niagarafallen. Vid 15-tiden hade vi kommit till Scandia, där vi besåg minnesstenen över de första svenska bebyggarna i Minnesota. De byggde sin första timmerstuga vid stranden av Hay Lake år 1850. Scandia blev stad 2007. Klockan 16 skulle i Taylors Falls göras en resa med paddelångaren Taylors Falls Princess, och strax dessförinnan hade vi anlant till flodstranden. Så bar det av ut på St. Croix River med ett grönt lövrikt landskap på bägge sidor om fartyget och på återfärden med tydliga silhuetter av "indianska" kroknäse-ansikten utmejslade i berggrunden och riktade mot skyn, avlösta av träd och buskar, som redan delvis fått höstens färg. Turen tog ca en timme, och därefter var det dags att checka in på vårt övernattningsställe Springs Inn. Det var ett enklare härbärge, väl det enda som fanns i trakten, och vi behövde bo där på grund av närheten till den följande dagens utflyktsmål i Chisago County. Alla rum var en eller två trappor upp, och det fanns ingen hiss. Rummen nåddes via en loftgång. Receptionen var obemannad. Nu var det lite tid över tills middagen, och man kunde t.ex. ta en promenad under bron och bort till Minnesota Interstate State Park i närheten, där det fanns s.k. potholes, dvs. jättegrytor. Det är bildningar efter en glacial flodbädd, som fanns för 10 000 år sedan, då isen började smälta bort, precis som i vårt land. Det var rätt spännande att gå där och se de konstiga hålen i berggrunden. Ingen vet egentligen, hur djupa alla dessa jättegrytor är. Det var dags för middag vid ½ 8-tiden, och man tog en drink före maten i skymningen i trädgården vid en bar in- till Chisago House Restaurant, där vi sedan åt middag.

16 on Vi började med frukost på Chisago House Restaurant. Vid 9-tiden hade vi kommit till Nya Duvemåla, som ligger i västlig riktning ca 14 miles från Taylors Falls. Där fanns några byggnader till minne av Vilhelm Mobergs utvandrarromaner. Carl-Werner tog posto vid en stor sten, hämtad från mörkaste Småland, en sten minnande om den svårbrutna marken och de svårplöjda tegarna där hemma i Sverige. Vi gjorde också under mulen himmel ett besök på intilliggande Glader Cemetery, den första begravningsplatsen för invandrare i Chisago-området. Den har fått sitt namn efter den förste svenske immigranten, som begravdes här. Ett ungt astrakanäppelträd med vackra röda frukter kunde man se i närheten. Vi for sedan norrut till Lindstrom. Namnet är uppkallat efter Daniel Lindström, som lämnade Sverige 1853 för att i Amerika söka en plats att bosätta sig på. Här hade vi tillfälle att beskåda en staty över Karl-Oskar och Kristina en medioker kopia av motsvarande staty i Karlshamn. Så

blev det förstås kaffe på Lindstrom Bakery med den glättiga expediten och lite fri-märksinköp på postkontoret bakom huset med den jättestora svenska flaggan målad på väggen. Vi körde nu vidare till Sunrise. Här föddes skådespelaren Richard Widmark år 1914. Här är också platsen, där Karl-Werners farmors moster en gång slog sig ner och levde, en plats han hade svårt att finna, eftersom det finns 23 platser med samma namn i USA att välja emellan. Bara några miles sydost om Sunrise ligger Almelund, också en ort med tidig svensk bosättning. Almelund grundades av en man med namnet John Almquist år 1887. Den första byggnaden var en luthersk kyrka. Almquist drev en lanthandel här, tills butiken brann ner 1911. I Almelund intog vi en lunch i en livad och fryntlig miljö, där vi bland annat träffade Paul, som talade flytande småländska. Bland andra fordon stod en snygg grå Volvo parkerad utanför restaurangen.

I ett februarinummer 1946 av tidskriften Folket i Bild fanns som omslagsflicka bilden av en person från Shafer, ca 4 miles väster om Taylor Falls. Hon hette Lois Anderson och bodde på en plats, där det i dag finns ett värdshus med namnet Country Bed & Breakfast. Vi besökte den platsen och fick några minuter för att stiga av och se det hemtrevliga stället. Sedan körde vi västerut och kom fram till Chisago City "gateway to Chisago Lakes", som det står i broschyrerna. Där stannade vi ca en halv timme för att bland annat bese en staty av Vilhelm Moberg vid sidan av sin cykel. Det tog sedan ungefär 40 minuter att köra till Minneapolis, dit vi anlände klockan 1610. Högtalaren användes flitigt på bussen, dels för intressant information, dels för trevlig underhållning. Många gamla låtar livades upp på det här sättet, och jag kommer särskilt ihåg att i dag spelades den gamla slagdängan Nikolina, lanserad av Olle i Skratthult (f.d. muraren Hjalmar Pettersson) på 1910- och 1920- talen i Amerikas svenskbygder. Vi tog in på Best Western Normandy mitt inne i staden. Det här var det finaste hotellet på hela resan. På kvällen skulle det bli "BBQ i hemmiljö", och till detta ändamål fördes vi i bussen mangrant till Bloomington i södra kanten av staden, där vi i skymningens annalkande mörker bjödits in av en kusin till Carl-Werner. Värdfolket i villan hette Dan och Corinne Engstrand (med adress 10906 Glen Winding Lane Bloomington 55431 Minnesota). Det var dukat både ute och inne, och det bjöds på mat av olika slag, spareribs, korv, sötmajs, vin och öl m.m. Stämningen steg, allteftersom tiden gick. Jag tror, att det var Dans mamma Carolyne Engstrand, som spelade bl.a. Jungfrun på Jungfrusund, och sedan satte sig Jan Mattsson tillrätta och underhöll länge. Det sjöngs och spelades både glättigt och seriöst t.ex. Flickorna i Småland, Don't fence me in, Johan på Snippen, Hälsa dem där hemma och den sköna psalmen Blott en dag, ett ögonblick i sänder med text av Lina Sandell-Berg och musik av Oscar Ahnfelt. Speciellt glädjande var också, att vi fick träffa den gamle f.d. flygkaptenen Jan Christie. Han var vital och nyter, och det var trevligt att prata med honom. Som avslutning på aftonen serverades två väldiga glasstårter med för ändamålet passande dekor: ett flygplan svävande över Minnesotas "statsfågel" lommen på den ena och USA:s resp. Sveriges flagga på den andra tårtan.

- 17 to** Efter en mycket "sockrig" frukost begav vi oss till Mall of America i Bloomington. Vi kom fram klockan 10, då butikerna öppnades, och vi hade tre timmar till förfogande. Köpcentret är byggt i 4 plan med en total golvyta på 230 000 m². Att tiden vi hade inte skulle räcka, kunde man förstå på förhand, så det gällde att liksom plocka russinen ur kakan. För min del gällde det att med kamerans hjälp dokumentera så mycket som möjligt och att sedan hinna med en coke och en donut. Det gick bra. Sedan fortsatte vi till American Swedish Institute (ASI), som låg rakt söder om vårt

hotell och inte så värst långt därifrån. Huset byggdes av tidningsmannen och sedermera miljonären Swan Turnblad 1904, och 1929 grundade han ASI. – Vi togs emot av Carl Boberg. Han hade en fotbeklädnad, som enligt emigrantlitteraturen skilde en svensk squatter från någon av annan nationalitet, nämligen träskor. Detta gav naturligtvis en ytterligare kick till förväntningarna på vad som kunde vänta innanför entrédörren. Men interiören var på sätt och vis en besvikelse. Fotoförbud rådde, och souvenirbutikens vykortsställ blottade en ömklig fattigdom. Detta medförde, att minnet av det här besöket kommer att sänkas i fördunklande glömska trots alla eleganta träsniderier med mera på väggar och i tak. Jag kommer dock ihåg den vackra glasmosaiken, föreställande Valdemar Atterdags brandskattning av Visby år 1361, en exakt kopia av Carl Gustaf Hellqvists målning år 1882, som finns att beskåda på Nationalmuseum i Stockholm. Men detta har ju inte mycket att göra med Karl Oskars fotspår. Sedan for vi tillbaka till museet, och kvällen stod till envars förfogande.

18 fr I dag fick vi en mer normal frukost, välbehövlig på grund av förestående långresa hem till Sverige. I bussen avtackades varmt och hjärtligt Carl-Werner med en biljett till något kommande teaterarrangemang jämte middag i SE-SAM:s regi, till Don med en flaska Châteauneuf-du-Pape 1999 och till chauffören Declan en insamlad dusör på 10 dollar per deltagare i vår grupp samt ett paket Vika-bröd. Det hade varit en i grunden väl planerad och lyckad tur, som vi samfällt var mer än nöjda med. Avgång skedde från Lindbergh Terminal klockan 1233 med en Western United Embraer 170/175, och flygningen gick till Chicago O'Hare airport, där vi bytte flygplan. Att färdas från terminal 1 till terminal 5 tog lång tid; detta är en stor flygplats. Klockan 1620 startade SAS-planet Sk 946 en Airbus 330-300 med kapten Per Gunnar Stensvaag som befälhavare på bana 32R med destination Arlanda. Den här flygningen var nästan lika lugn och stilla som utresan,

19 lö och vi landade i Stockholm klockan 0730, 15 minuter före tidtabell. Detta var en av mina mest minnesrika resor, en resa med guldkant.

Sollentuna den 3 oktober 2009
Sven Christensson

Krönikören Sven Christensson och reseledaren Carl-Werner Pettersson.